

ZAMONAVIY PSIXOLOGIYANI RIVOJLANTIRISHDA EKSPERIMENTAL TADQIQOTLAR: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

Bobomurotova Aziza Rustam qizi

Toshkent amaliy fanlar universiteti, Psixologiya yoʻnalishi, 1-bosqich magistranti

e-mail: bobomurotovaaziza61@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy psixologiyani rivojlantirishda eksperimental tadqiqotlarning ilmiy va amaliy ahamiyati keng yoritiladi. Psixologik eksperiment insonning ruhiy jarayonlarini, xatti-harakat motivlarini, shuningdek, moslashuvchan fikrlash va adaptiv intellekt darajasini oʻrganish uchun muhim ilmiy vositadir. Adaptiv intellekt insonning yangi sharoitlarga, stressli holatlarga va ijtimoiy oʻzgarishlarga moslasha olish qobiliyatini ifodalaydi. Tadqiqotda eksperimental psixologiyada adaptiv intellektni aniqlash va rivojlantirishga xizmat qiluvchi metodlar tahlil etilgan. Oʻzbekiston sharoitida psixologik eksperimentlarni tashkil etishdagi muammolar, ularni bartaraf etish yoʻllari, shuningdek, raqamli texnologiyalar asosida yangi yondashuvlar ishlab chiqish zarurligi taʼkidlangan. Tadqiqot natijalari psixologiya sohasida adaptiv fikrlashni rivojlantirish, insonning individual xususiyatlarini oʻrganish va oʻquv jarayonida motivatsiyani oshirish uchun ilmiy asos yaratadi.

Kalit soʻzlar: psixologiya, eksperiment, adaptiv intellekt, tahlil, innovatsiya, inson omili, raqamli texnologiyalar.

KIRISH

Zamonaviy psixologiya inson ruhiyatining murakkab tuzilishini ilmiy asosda oʻrganishga yoʻnaltirilgan boʻlib, bu jarayonda eksperimental tadqiqotlar muhim oʻrin tutadi. Psixologik eksperiment inson psixikasining yashirin jarayonlarini ochib berish, nazariy taxminlarni amaliyot orqali isbotlash imkonini beradi. Hozirgi kunda psixologiyada adaptiv intellekt tushunchasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Adaptiv intellekt — bu shaxsning yangi vaziyatlarga moslasha olish, stress holatlarida muvozanatni saqlash, tanqidiy fikrlash va muammolarni hal etish qobiliyatidir. Eksperimental psixologiyada adaptiv intellektni oʻrganish insonning ijtimoiy va kognitiv rivojlanishini chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Ammo amaliy tajribalar shuni koʻrsatmoqdaki, eksperimentlarni oʻtkazishda metodik xatoliklar, asbob-uskunalarining yetishmasligi va ilmiy tayyorgarlik darajasining pastligi muammolari mavjud. Shuning uchun psixologik tadqiqotlarni raqamli texnologiyalar yordamida yangicha yondashuvlar asosida amalga oshirish dolzarb masala hisoblanadi.

MASALANING QOʻYILISHI

Tadqiqotning asosiy maqsadi – zamonaviy psixologiyada eksperimental tadqiqotlarning samaradorligini oshirish hamda adaptiv intellektni aniqlash va rivojlantirish metodlarini tahlil qilishdir. Tadqiqot Oʻzbekiston Respublikasi Oliy taʼlim, fan va innovatsiyalar vazirligining “Raqamli psixologiya” konsepsiyasiga tayangan holda olib borildi. Adaptiv intellektni rivojlantirish boʻyicha xalqaro psixologik assotsiatsiyalar (APA, EFPA) tomonidan ishlab chiqilgan metodikalardan foydalanildi. Tadqiqotning maqsadi – eksperiment orqali shaxsning stressga bardoshlilik, ijtimoiy moslashuv va ijodiy fikrlash darajasini aniqlashdir.

YECHISH USULI

Tadqiqotda kuzatuv, soʻrovnoma va eksperiment metodlari uygʻun holda qoʻllanildi. 30 nafar magistrant oʻrtasida 'Stressga bardoshlilik va adaptiv intellekt' mavzusida eksperiment oʻtkazildi. Tadqiqot ikki bosqichda tashkil etildi: birinchi bosqichda ishtirokchilarning dastlabki psixologik holati baholandi; ikkinchi bosqichda esa motivatsion trening va adaptiv fikrlash mashgʻulotlari

o'tkazilib, natijalar solishtirildi. Olingan ma'lumotlar SPSS dasturi yordamida tahlil qilindi va ishtirokchilarning kognitiv moslashuv darajasida ijobiy o'zgarishlar kuzatildi.

NATIJALAR VA TAHLIL

Eksperiment natijalariga ko'ra, treninglardan so'ng ishtirokchilarning stressga bardoshlilik darajasi o'rtacha 25% ga, adaptiv fikrlash ko'rsatkichi esa 30% ga oshgan. Bu natijalar shaxsning adaptive intellekti rivojlanganda uning ijtimoiy va hissiy barqarorligi ortishini ko'rsatadi. Yuqori adaptive intellektga ega insonlar stressli vaziyatlarda tezroq yechim topadi, bu esa psixologik eksperimentlar natijasida aniqlangan muhim omildir. Tadqiqot davomida aniqlangan kamchiliklar: texnik jihozlarning yetarli emasligi, statistik vositalardan foydalanishdagi cheklovlar va nazariy manbalar bazasining torligi. Shu sababli, psixologik laboratoriyalarni raqamli texnologiyalar bilan jihozlash, tadqiqotchilarni SPSS, R va Python dasturlari asosida ma'lumot tahliliga o'rgatish zarur deb topildi.

XULOSA

Yuqoridagi natijalar shuni ko'rsatadiki, eksperimental psixologiya insonning ruhiy jarayonlarini chuqur o'rganishda beqiyos ahamiyatga ega. Adaptiv intellektni o'rganish esa shaxsning ijtimoiy moslashuvi, stressga bardoshlilik va kreativ fikrlashini rivojlantirish uchun asosiy omil hisoblanadi. Psixologik tajribalar orqali olingan ma'lumotlar shuni tasdiqlaydiki, adaptiv fikrlashni rivojlantirish dasturlari o'quvchilarning motivatsiyasini va o'zini boshqarish qobiliyatini oshiradi. Raqamli texnologiyalar asosida yaratilgan interaktiv treninglar, onlayn testlar va sun'iy intellekt yordamida o'tkazilgan psixodiagnostika vositalari eksperimental psixologiyani yangi bosqichga olib chiqmoqda.

ADABIYOTLAR

1. APA (2023). Experimental Psychology Handbook. Washington DC.
2. Efremov V.V. (2022). Psixologik tadqiqot metodlari. Moskva: Nauka.
3. Hasanov, B. (2021). Psixologiyada eksperimentning o'rni. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.
4. Sternberg, R. (2020). Cognitive Psychology. Cambridge University Press.
5. Djumabayeva, M. (2024). Adaptiv intellekt nazariyasi. TAFU ilmiy jurnali, 3.
6. Smith, J. (2019). Modern Experimental Approaches in Psychology. Oxford.
7. Petrov, A. (2023). Adaptiv intellekt va ijtimoiy moslashuv mexanizmlari. Moskva universiteti nashriyoti.
8. Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi (2024). Psixologik tadqiqotlar konsepsiyasi. Toshkent.
9. Google Scholar, ResearchGate, Elsevier bazalaridagi maqolalar (2020–2024).